

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Hallitusohjelmassa ja sen pohjalta laaditussa lakiehdotuksessa esitetyt tavoitteet ovat kannatettavia ja oikein toteutettuna niillä voidaan saavuttaa positiivisia vaikutuksia. Hyvin suunnitellut ja valmistellut hankinnat yhdessä läpinäkyvän hankintamenettelyn kanssa ovat avain tehokkaan kilpailun ja kustannustehokkuuden saavuttamiseen.

Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi eivät kuitenkaan kaikilta osin vaikuta tarkoituksenmukaisilta. Esitys ei ole linjassa nykyisen hallituksen norminpurkutavoitteiden kanssa, eikä ole selvää, että ehdotetut muutokset saisivat aikaan kustannussäästöjä, etenkin esimerkiksi pienissä kunnissa, joille muodostuva hallinnollinen taakka saattaa pikemminkin näkyä nousevina kustannuksina.

Kilpailun lisäämisen näkökulmasta sidosyksiköiden vähimmäisomistukseen liittyvän edellytyksen vaikutukset eivät ole yksiselitteiset. Nyt esitetty kategorinen malli voi johtaa eri toimialojen ja erikokoisten hankintayksiköiden kannalta varsin erilaisiin vaikutuksiin, eikä näitä eroavaisuuksia ole huomioitu tässä esityksessä. On syytä huomioida myös, että sidosyksiköiden väärinkäyttötapauksiin on kyetty tehokkaasti puuttumaan jo voimassa olevan lain puitteissa.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hankintayksikön toiminnassa keskeistä on markkinan tunteminen, minkä vuoksi sen selkeyttäminen ja siihen kannustaminen on paikallaan (65 §).

Hankinnan jakaminen osiin (75 §) on perusteltua joissakin tilanteissa, mutta kategorisena vaatimuksena se saattaa lisätä hallinnollista työtä ja näin ollen hankintojen kustannuksia. Kilpailun lisääntyminen ei myöskään ole selvää, sillä hankintojen pilkkominen saattaa muodostaa tilanteita, joissa tarjoajan näkökulmasta ei muodostu kiinnostavaa ja kannattavaa kokonaisuutta. On kuitenkin pidettävä hyvänä sitä, että hankintoja on edelleen mahdollista toteuttaa myös jakamatta niitä osiin siltä osin, kun se on tarkoituksenmukaista. Valitusoikeuden tarkastaminen suhteessa edellä mainittuun on tarpeen, sillä valitusten määrä voi muodostua hallitsemattomaksi, mikäli jaetuista hankinnoista on mahdollista valittaa sillä perusteella, että jako ei ole oikein toteutettu, vaikka jako olisi ollut hankintayksikön näkökulmasta perusteltu.

Velvollisuus hankinnan valmistelun kuvaamiseen (124 §) voi edesauttaa huolellisen hankinnan valmistelua ja toteutusta, mutta epäselvää kuitenkin on, mistä muodostuvat tämän hallinnollisen työn lisäyksen positiiviset kustannusvaikutukset.

Hankintamenettelyn keskeyttäminen (125 §) ja uuden tarjouskilpailun järjestäminen on jälleen omiaan lisäämään kustannuksia, niin hankintayksikön kuin myös tarjoajan näkökulmasta. Osa toimialoista ja hankintojen kohteista on sellaisia, joissa ylipäätään on vähän tarjoajia ja hankalaa saada tarjouksia, jolloin uudelleenkilpailuttaminen ei lisää kilpailua, vaan ainoastaan muodostaa ylimääräisen kustannuserän.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Keinot ovat osin oikeansuuntaisia, mutta eivät sellaisenaan toteuttamiskelpoisia. Ehdotuksia tulee tarkastella kriittisesti ja pyrkiä osoittamaan konkreettisemmin, että lisätyöstä saatavat hyödyt todella ovat suuremmat kuin siitä aiheutuvat kustannukset.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotetulla muutoksella on oikea tarkoitus, mutta se ei ole toteuttamiskelpoinen. Esityksen vaikutustenarviointi on osin puutteellista, sillä sitä ei ole toteutettu kuntakohtaisesti ja lisäksi se on mahdollisesti ristiriidassa perustuslain turvaaman kuntien itsemääräämisoikeuden kanssa. Vaikutustenarviointia tulisi suorittaa vähintään eri kokoisten kuntien osalta. Ehdotus ei myöskään ole tarkoituksenmukainen, sillä se tulee aiheuttamaan lisää kustannuksia eri osapuolille eikä se näin ollen edistä hallitusohjelman tavoitteita kustannussäästöistä ja kilpailun lisäämisestä.

Lisäksi EU-tason ja kansallisten tuomioistuinten työssä on muodostunut selkeitä oikeusohjeita, joiden avulla nykyistä lainsäädäntöä voidaan toteuttaa tehokkaasti, huomioiden lain asettamat määräysvallan vaatimukset. Oikeuskäytäntö velvoittaa tapauskohtaiseen kokonaisarviointiin

määräysvallan arvioinnissa, minkä kanssa ehdotuksen kaltainen kategorinen sääntely ei ole täysin linjassa.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Vaikutukset ovat merkittäviä ja erityisen ongelmallisena on pidettävä sitä, että ehdotus ei huomioi lainkaan eri hankintayksiköiden erilaisia tarpeita ja resursseja. Syrjäseuduilla osaaminen keskittyy sidosyksiköihin, joilla on tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa tehokkaasti ja laadukkaasti hankintoja. Sidosyksikköyhteistyö lisää joustavuutta ja parantaa toiminnan laatua.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

ICT-toimialalla muutokset voivat olla varsin negatiivisia, sillä pienien kuntien alueella ICT-palveluiden kilpailutus on varsin usein toteutettu sidosyksikkötoimintana ja vastuun siirtyminen kunnille voi pahimmassa tapauksessa johtaa kilpailutusten laadun heikkenemiseen. Erityisosaamisen puute valmistelussa voi jopa johtaa epäonnistuneisiin hankintoihin ja jälkiseuraamuksiin, joiden kustannukset kaikille hankintaan osallistuville ovat ilmeisen negatiiviset. Kuntien näkökulmasta tämä voi pahimmillaan aiheuttaa merkittävää haittaa niiden elintärkeille toiminnoille, kuten esimerkiksi tietoturvalle.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Taloudellisia hyötyjä muutosten ei voida katsoa tuovan, sillä kustannukset lisääntyvät sekä hankintayksiköiden että tarjoajien kohdalla. Hyötyjen saamiseksi esitys vaatisi tältä osin uudelleentarkastelua.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Esitetty siirtymäaika ei ole riittävä. Hankintayksiköt ja toimittajat ovat sitoutuneet pitkiin sopimuksiin, joiden muuttaminen tai niistä irtautuminen ei ole esitetyssä siirtymäajassa realistista. Hankintayksiköiden näkökulmasta muutokset vaativat myös merkittävää toiminnan ja palveluiden uudelleenjärjestämistä, mikä on syytä toteuttaa hallitusti, jotta toiminnan jatkuvuus voidaan turvata kustannustehokkaasti.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Olemassa olevien sopimusten muuttaminen vaatii merkittävästi aikaa, sillä hankintayksiköillä on sopimuksia useilla eri toimialoilla, joista jokainen vaatii toimittajakohtaista selvitystyötä ja järjestelyä. Liian lyhyt siirtymäaika johtaisi väistämättä tiettyjen toiminnan osa-alueiden jäämiseen taka-alalle, millä saattaisi olla negatiivisia vaikutuksia hankintayksiköiden kehitykseen ja erityisesti digitalisaation kehittämiseen. Nykyisten sopimusten muuttamisesta seuraavat uudet kilpailutukset vaativat myös riittävästi aikaa, jotta ne voidaan järjestää laadukkaasti.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

3 Step IT Oy